

Technologie sekvenování

- stanovení pořadí nukleotidů v molekule DNA (primární struktura)

Důvody řešení genomových projektů

- ◆ Genomika modelových organismů (*de novo* sekvenování)
- ◆ Analýza mutací a SNP, výzkum genetických onemocnění (resekvenování genomů)
- ◆ Identifikace mikroorganismů (*de novo* sekvenování a resekvenování)
- ◆ Analýza transkriptomu (RNAseq)
- ◆ DNA metylační studie (medip-seq, bisulfite treated DNA)
- ◆ Studie transkripčních faktorů, proteinů vázajících se na DNA (ChIPseq)
- ◆ Malé RNA (miRNAs, siRNA, piRNA, aj.) (small RNAseq)
- ◆ Metagenomika (16S rRNA, celé metagenomy)

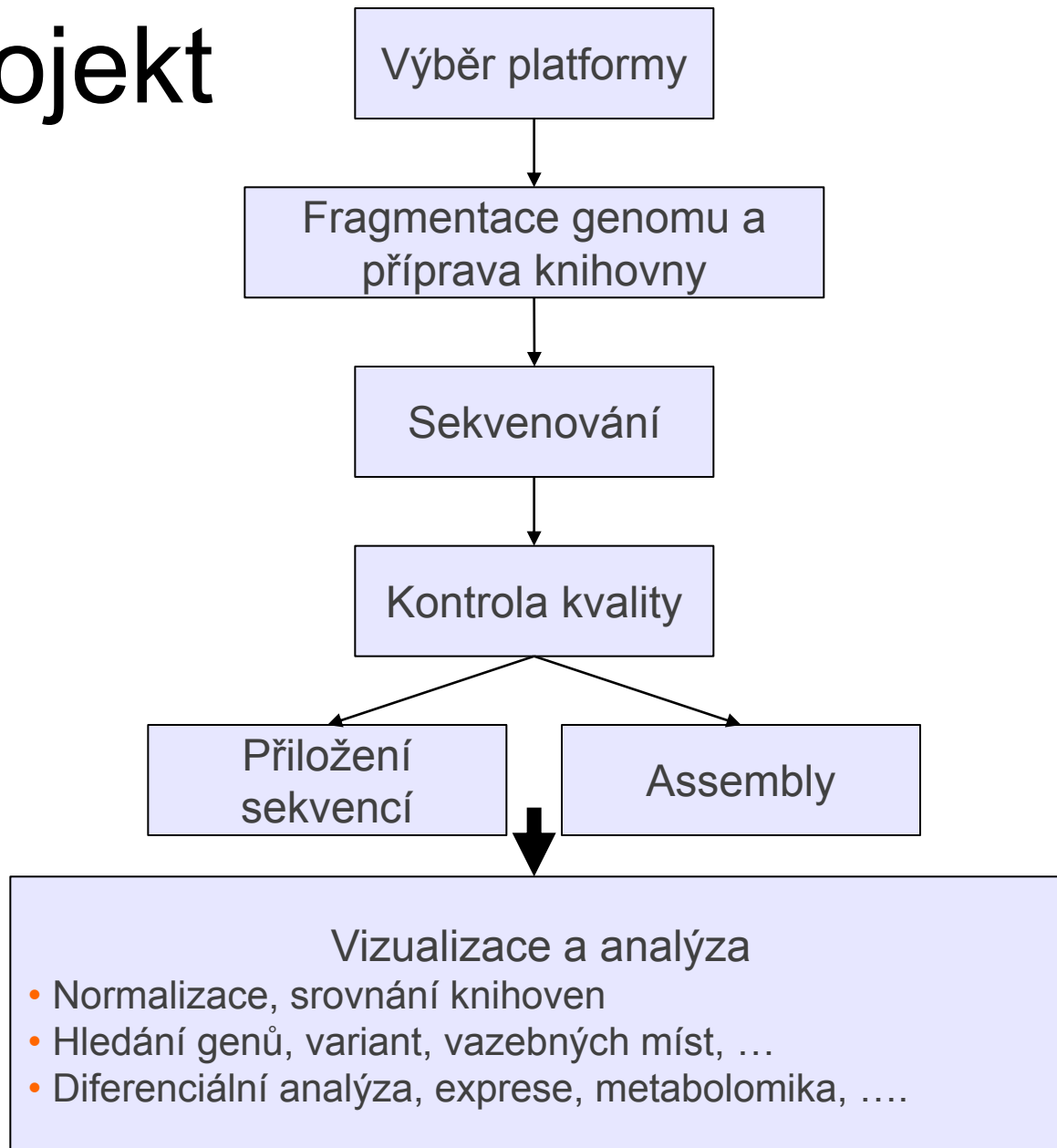
Techniky sekvenování

- Klasické techniky:
 - Chemická (Maxamova-Gilbertova)
 - Již se nepoužívá
 - **Enzymová (Sangerova)**
 - V současnosti se používá automatická varianta
- Metody sekvenování nové generace (next generation sequencing, NGS)
 - **454, IonTorrent, Illumina, SoLiD**
- Metody sekvenování třetí generace
 - **PacBio, NanoPore, Helicos, etc.**

Vývoj sekvenačních metod

- **Klasické sekvenování kapilární elektroforézou**
 - Vyžaduje velký počet kopií vstupního materiálu DNA jako templátu pro přípravu jednořetězců
- **Sekvenování nové generace**
 - Jako templát slouží jediná molekula, která je amplifikována pro získání dostatečného signálu, produkuje **krátká** čtení, možnost kvantitativní analýzy (SNP)
- **Sekvenování třetí generace**
 - Jako templát slouží jediná molekula. Nevyužívá amplifikace za účelem zvýšení signálu, produkuje **dlouhá** čtení

Projekt

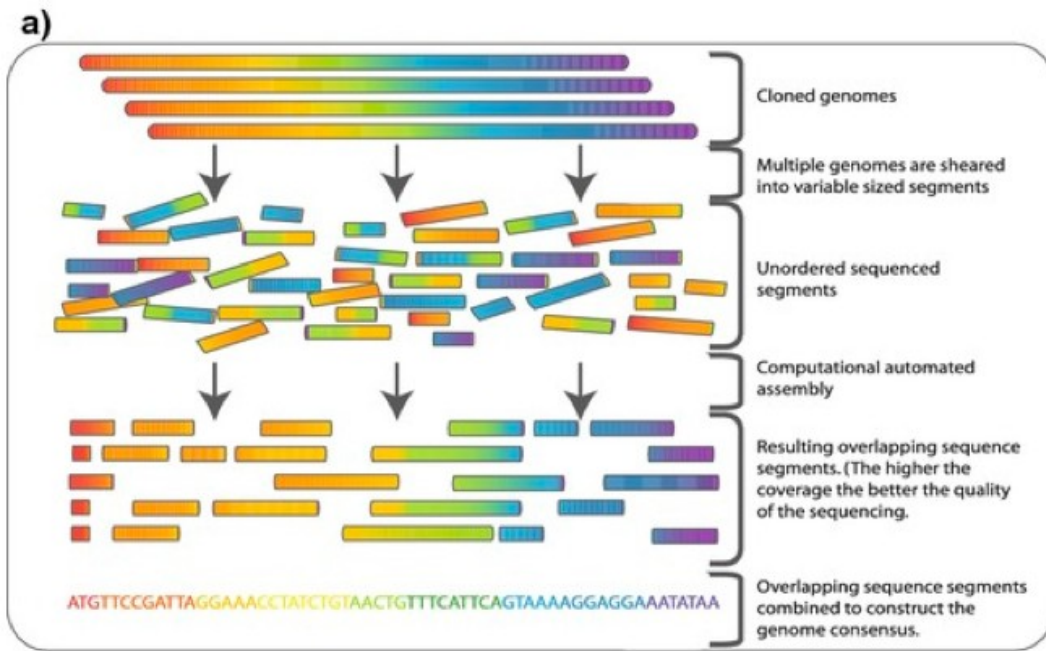

Základní požadavky pro úspěšné stanovení sekvence Sangerovým sekvenováním:

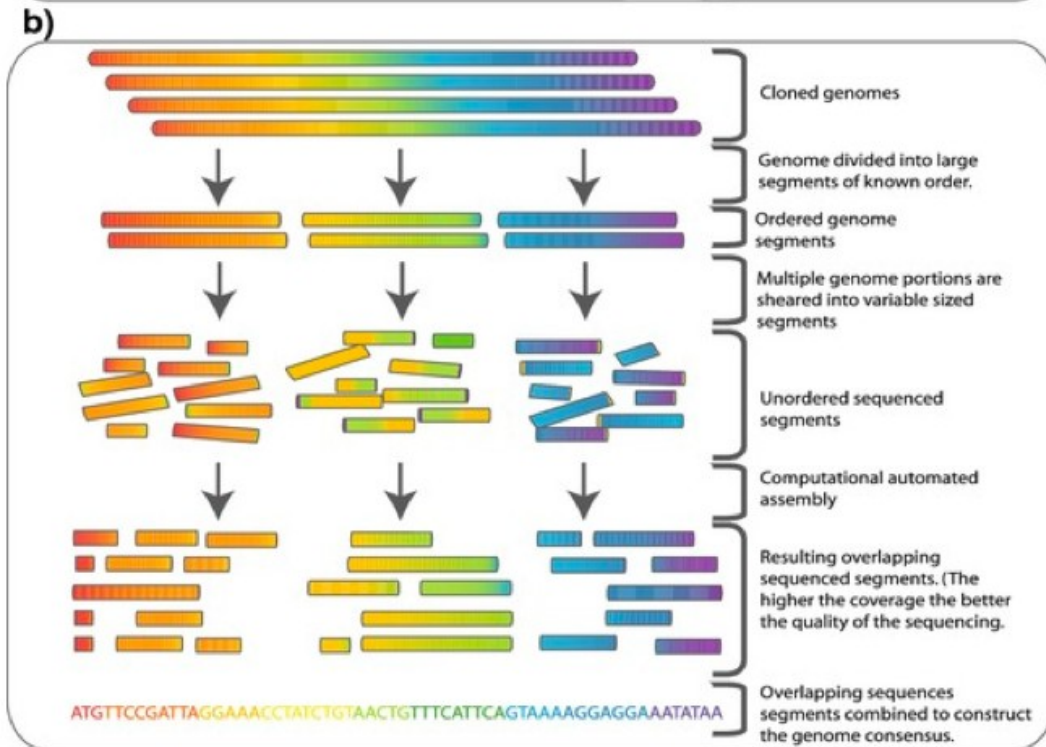
- ❖ **Příprava knihovny pro sekvenování** - DNA s přesně definovanými konci
 - Každá metoda sekvenování vyžaduje fragmentaci DNA a přípravu knihovny
 - s místem pro vazbu primeru
 - s koncovou značkou

Náhodná fragmentace a překryvy fragmentů umožňují zajistit dostatečné pokrytí při čtení genomu

- ❖ **Příprava variant fragmentů ssDNA** lišících se svou délkou o jeden nukleotid
- ❖ **Přesná separace** těchto fragmentů na základě jejich délky, detekce připojené koncové báze, kontinuální čtení a detekce značených bází

Celogenomové
shotgun (náhodné)
sekvenování

versus

postupné shot-gun
sekvenování

Příprava knihovny pro Sangerovo sekvenování

Izolace DNA

Fragmentace 1300 – 2000 bp

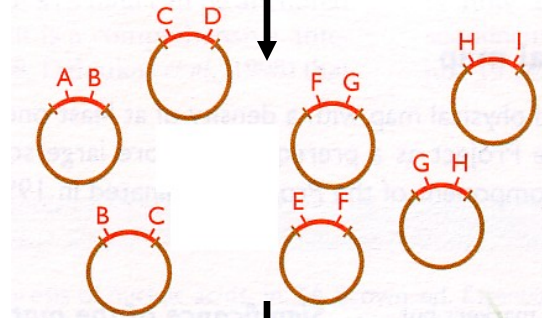

Vektor

+

Úprava konců a klonování

Sestavení překrývajících se klonů

Příprava knihovny pro náhodné sekvenování genomů

- Při náhodném sekvenování genomu jsou nejdříve připraveny mechanickým stříháním genomové DNA fragmenty s optimální velikostí (1 300 – 2 000 bp) a po úpravě jejich konců jsou nahodile naklonovány do vhodného vektoru za vzniku velkého počtu klonů.
- Ke štěpení DNA se využívá sonikace nebo pankreatická DNáza I za přítomnosti Mn^{2+} .

- Předpokládá se, že celková informace o sekvenci obsažená v připravených malých klonech odpovídá původní DNA a sekvence fragmentů jednotlivých klonů se vzájemně překrývají.
- Pomocí univerzálních sekvenačních primerů připojujících se k vektoru poblíž klonovacího místa jsou stanoveny sekvence krátkých úseků na koncích klonovaných fragmentů (minimálně 500 bází).
- Stanovené sekvence jsou pak použity k uspořádání klonovaných fragmentů z jednotlivých vektorů do souvislých sekvencí genomové DNA - **kontigů**.

Postup enzymatického sekvenování DNA

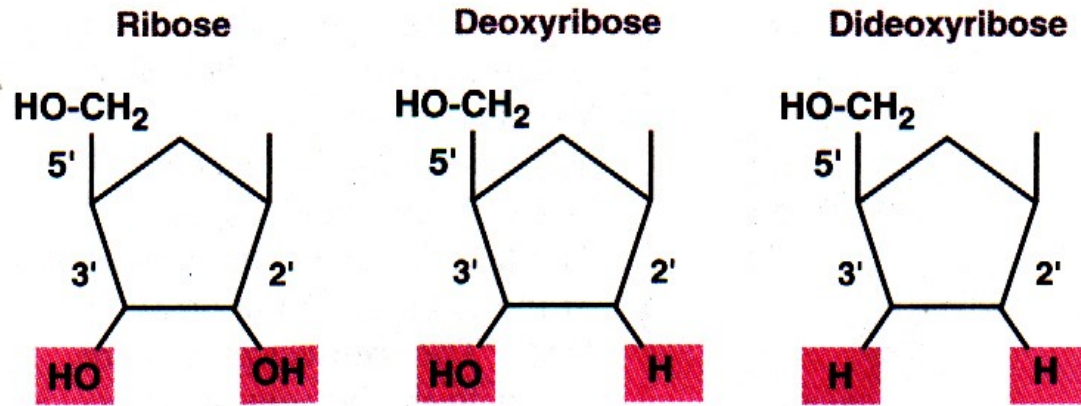
1. Příprava ssDNA jejíž sekvence má být stanovena
2. Rozdělení do 4 vzorků
3. Reakce s DNA polymerázou při níž se začlení do syntetizované DNA místo normálního deoxyribonukleosidtrifosfátu jeho analog, který působí jako koncový inhibitor syntézy DNA - dideoxynukleosidtrifosfát (ddNTP). V každém ze 4 vzorků vzniknou fragmenty, které jsou zakončeny příslušným ddNTP (ddCTP, ddGTP, ddATP a ddTTP).

Reakce obsahuje:

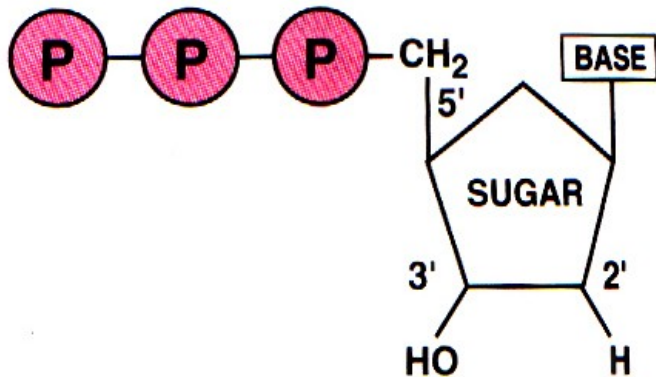
- molekulu DNA
- značený primer při pojující se k části molekuly DNA (místo odkud začínáme stanovovat sekvenci)
- směs obsahující 4 normální nukleotidy
- jeden ddNTP (v každém ze 4 vzorků je jiný)
- DNA polymerázu

4. Denaturace produktů
5. Elektroforetická separace umožňující oddělení fragmentů lišících se délkou o jednu bázi
6. Detekce fragmentů, které nesou označený konec

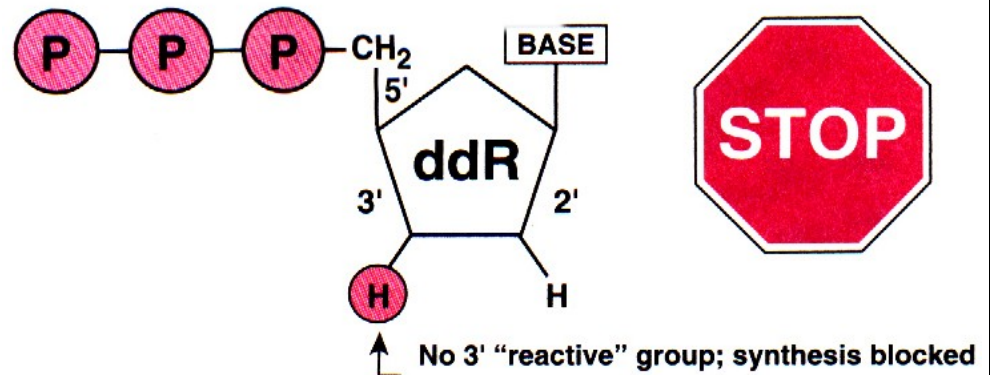
Dideoxynukleotidy nemají hydroxyl na 3'-konci

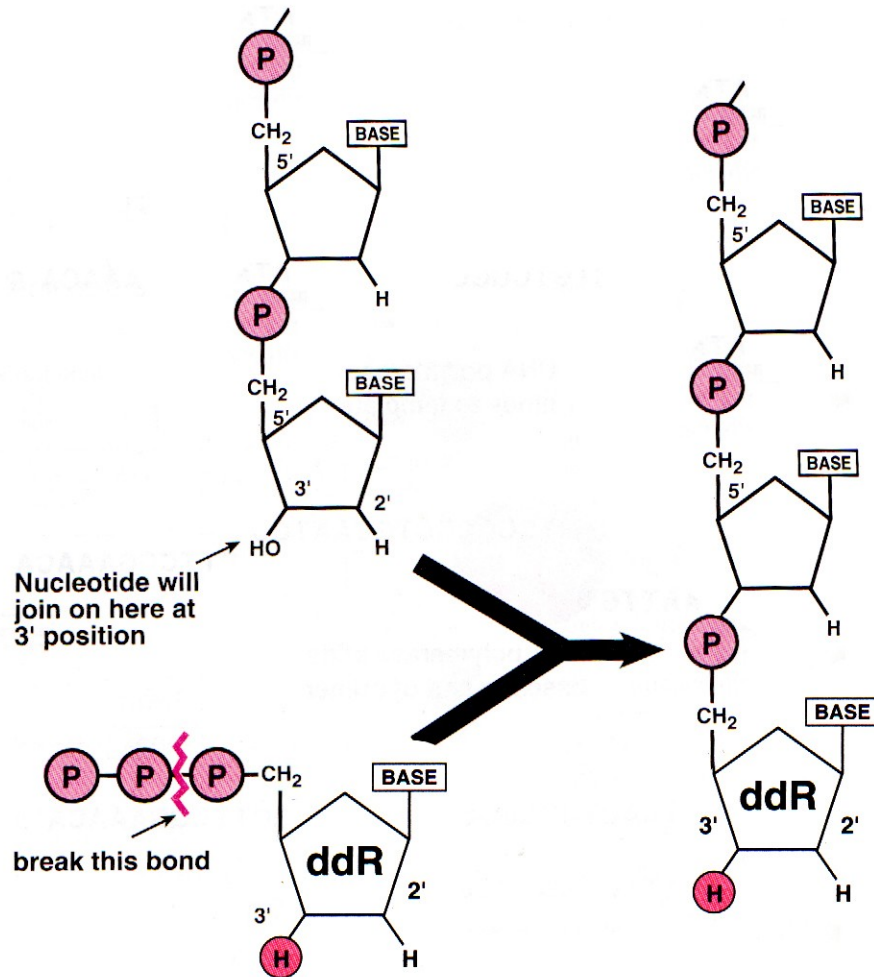
23.4 DEOXYNUCLEOSIDE TRIPHOSPHATE

23.7 DIDEOXYRIBOSE BLOCKS ELONGATION

Pokud je
dideoxynukleotid
inkorporován do
syntetizujícího se
řetězce, působí
jako terminátor
reakce

Replikace DNA s normálními deoxynukleotidy

Původní sekvence

A G C C T G G C G A C C A T C G T
T C G G A C C G C T G G T A G C A

Denaturovaný templátový řetězec

3' A G C C T G G C G A C C A T C G T 5'

Prfektní kopie

A G C C T G G C G A C C A T C G T
T C G G A C C G C T G G T A G C A

Co se stane pokud při reakci použijete směs dGTP a ddGTP?

Původní sekvence

A G C C T G G C G A C C A T C G T
T C G G A C C G C T G G T A G C A

Templátový řetězec

3' A G C C T G G C G A C C A T C G T 5'

Perfektní kopie

~~A G C C T G G C G A C C A T C G T
T C G G A C C G C T G G T A G C A~~

Směs řetězců ukončených GUANINEM
při použití směsi dGTP a ddGTP

T C G
T C G G
T C G G A C C G
T C G G A C C G C T G
T C G G A C C G C T G G
T C G G A C C G C T G G T A G

(C)

5' GCATATGTCAGTCCAG 3'
3' CGTATACAGTCAGGTC 5' } dvouřetězcová DNA

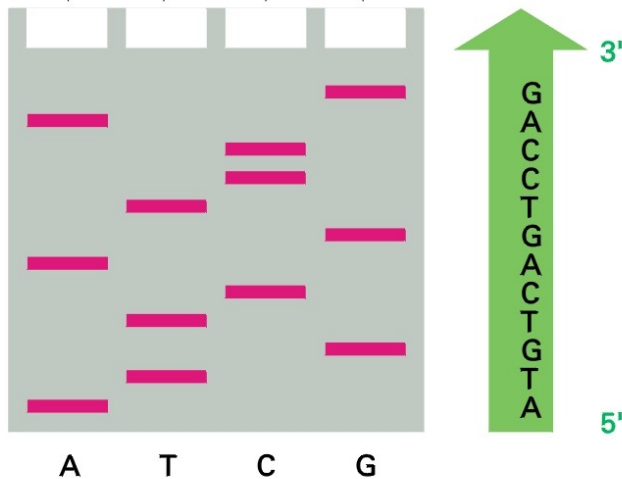
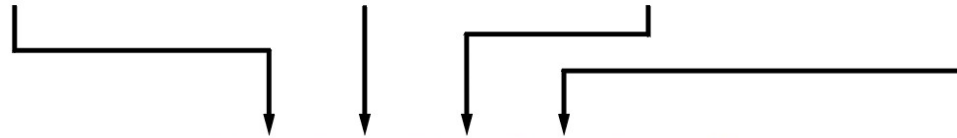
označený primer

5' GCAT 3'
3' CGTATACAGTCAGGTC 5' } jednořetězcová DNA

+ nadbytek dATP
dTTP
dCTP
dGTP

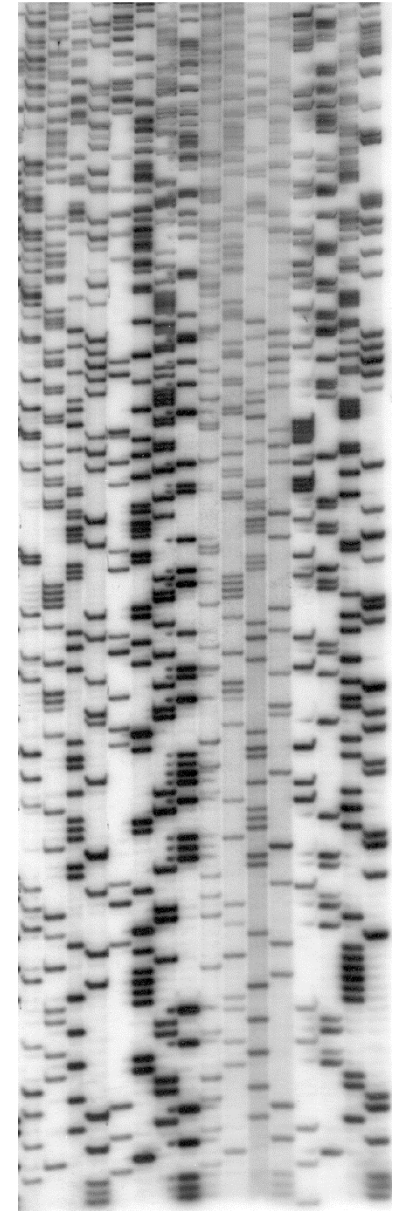
+ ddATP + DNA-polymeráza + ddTTP + DNA-polymeráza + ddCTP + DNA-polymeráza + ddGTP + DNA-polymeráza

GCAT A GCAT AT GCAT ATGTC GCAT ATG
GCAT ATGTCA GCAT ATGT GCAT ATGTCAGTC GCAT ATGTCAG
GCAT ATGTCAGTCCA GCAT ATGTCAGT GCAT ATGTCAGTCC GCAT ATGTCAGTCCAG

[seq4.mov](#)

Obraz autoradiogramu ze sekvenačního gelu

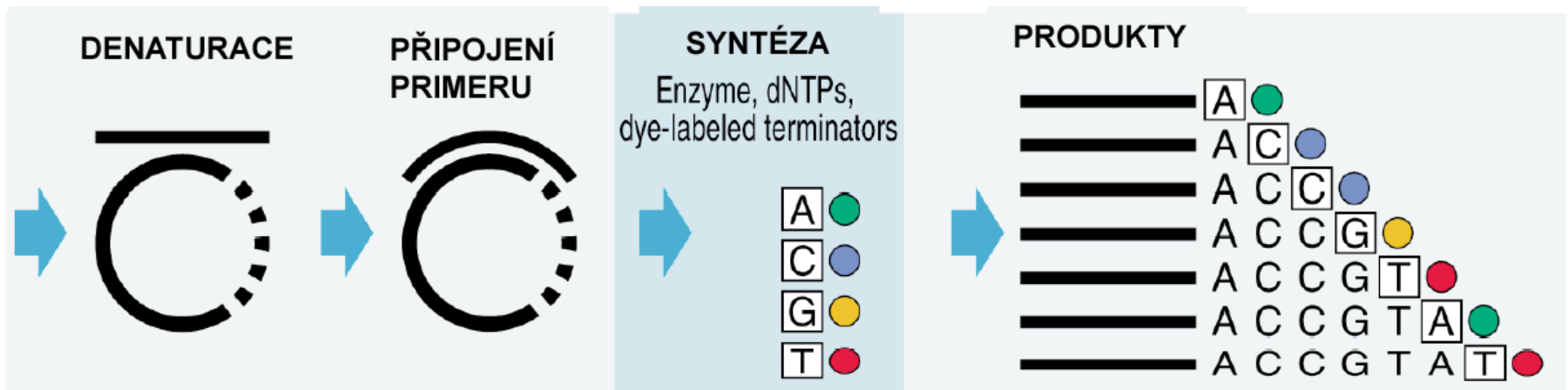
ATGC ATGC ATGC ATGC

Automatické sekvenování DNA

- Je variantou enzymatického sekvenování DNA.
- Syntéza DNA probíhá v jedné reakci
- Ke značení produktů se používají čtyřmi různými fluorescenčními značkami označené
 - primery
 - dideoxyribonukleotidy

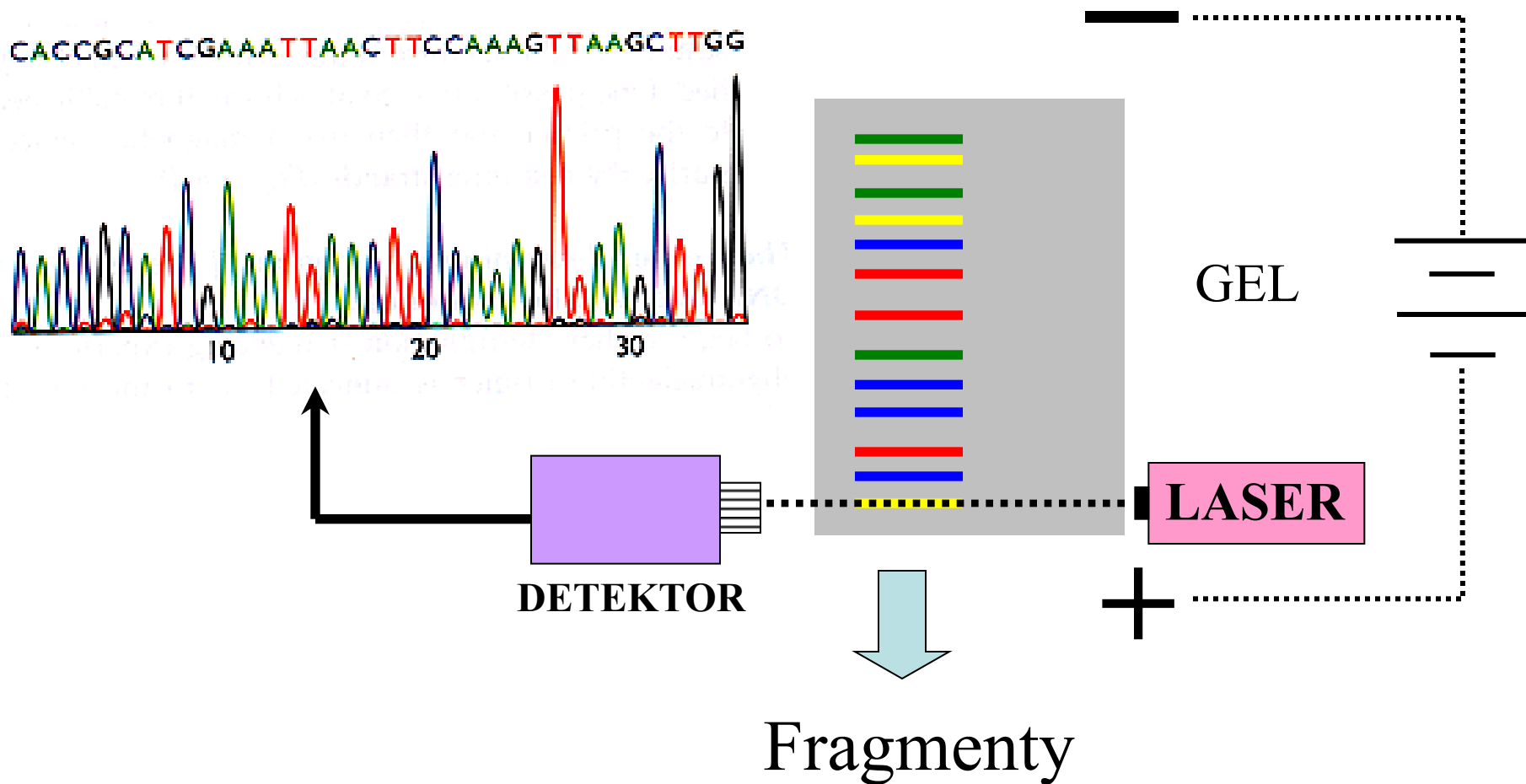
Strategie barevných terminátorů

asymetrická PCR

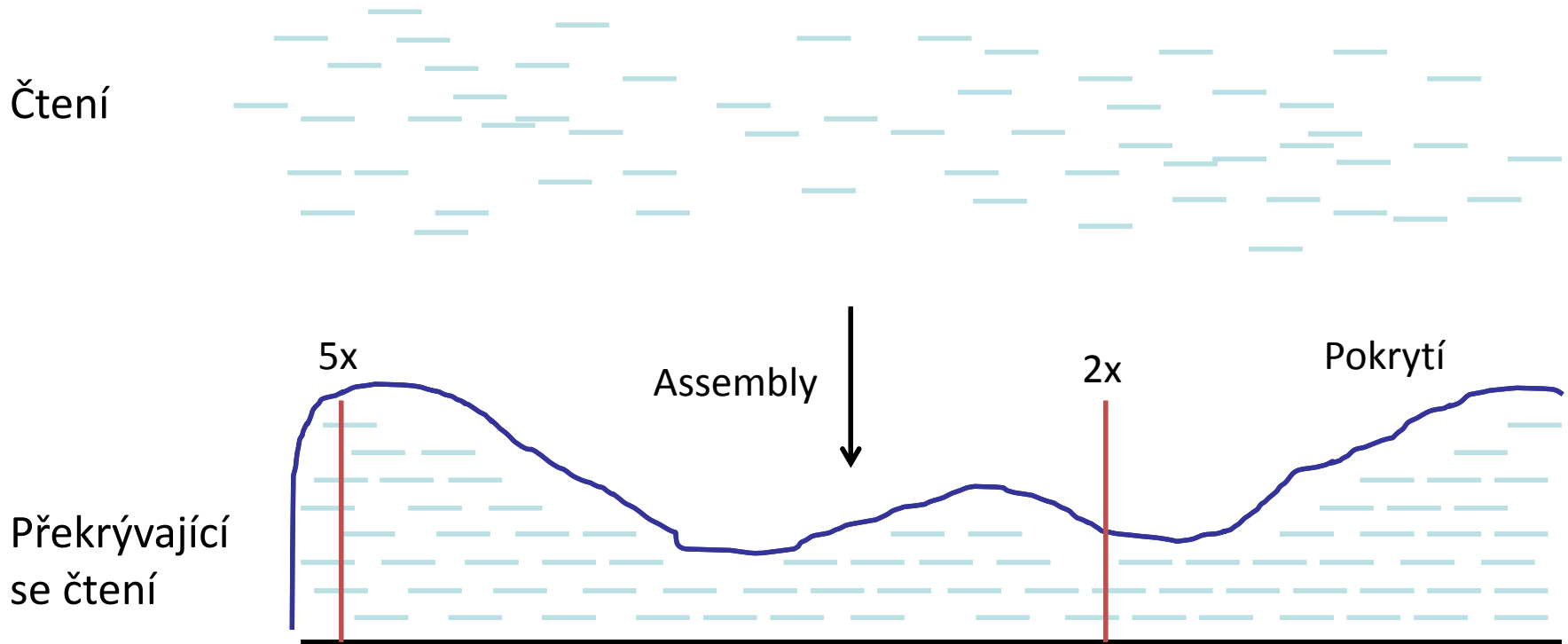

Princip detekce produktů

- Detekce produktů probíhá během elektroforézy pomocí laserového detektoru (laserem indukovaná fluorescence, LIF) napojeného na počítač, který vyhodnocuje sekvenci.

Assembly

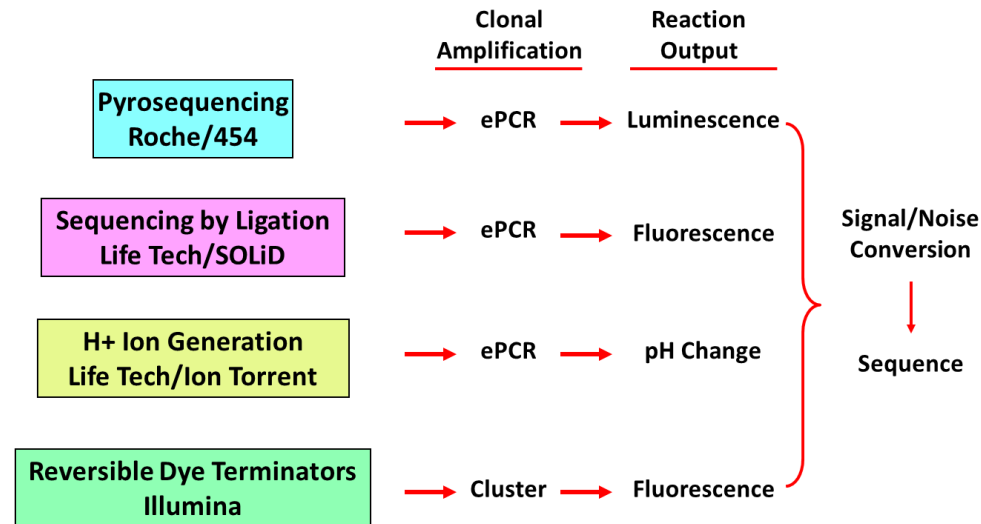
- Kontig – kontinuální sekvence vzniklá spojením více překrývajících se čtení
- Konsenzní sekvence = kontigy -> genom
- Pokrytí na bázi
- Hloubka sekvenování = celkové pokrytí (počet získaných čtení \times průměrná délka čtení)/velikost genomu

Uspořádané sekvenování

- Pro doplnění sekvence mezer zbývajících po náhodném sekvenování
- Pro sekvenování malých fragmentů DNA
- Dva odlišné přístupy:
 - **procházení primerem**
 - vyžaduje znalost sekvence, ke které se připojuje primer, který umožní prodloužení řetězce DNA-polymerázou.
 - získaná sekvence z první reakce je použita pro návrh primeru pro další reakci a tento krok se opakuje, dokud není dosaženo kompletního stanovení sekvence.
 - Tento proces nevyžaduje další klonování a minimalizuje stanovení nadbytečných sekvencí, ale správnost stanovené sekvence by měla být ověřena sekvenováním **obou řetězců**.
 - **postupné zkracování fragmentu exonukleázou a tvorba sousedících delecí**

Metody sekvenování nové generace (next generation sequencing, NGS)

- Liší se v provedení a chemii
- V základu se podobají v sekvenování tisíců až miliónů klonálně amplifikovaných molekul (masivní paralelní sekvenování)
- Probíhá vývoj technik
 - Více čtení
 - Delší čtení
 - Rychlejší sekvenování
 - Nižší cena
- Nové aplikace v klinické oblasti, vývoj kitů cílených na určité části genomů (dědičná onemocnění, nádorová onemocnění, metagenomika, 16S rRNA)

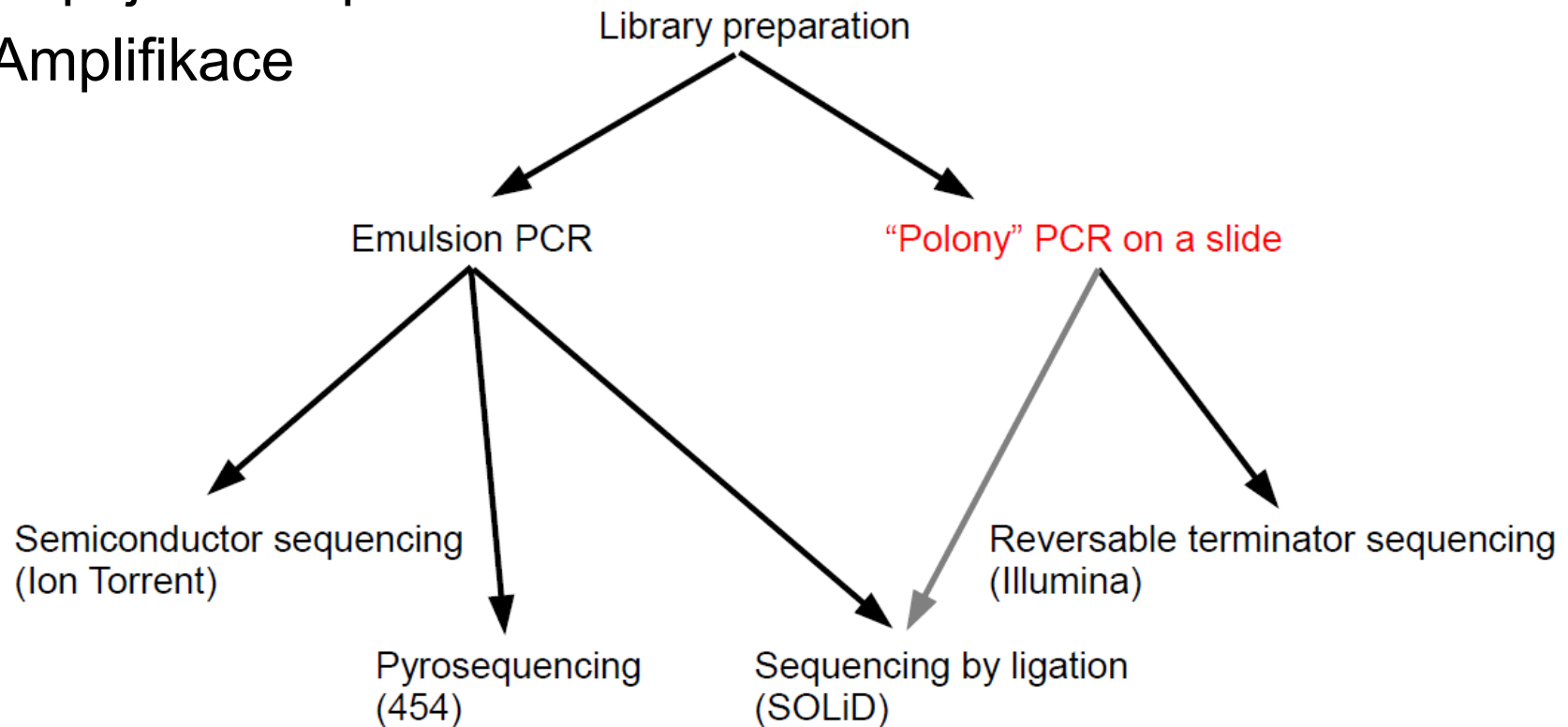

• Sekvenování třetí generace

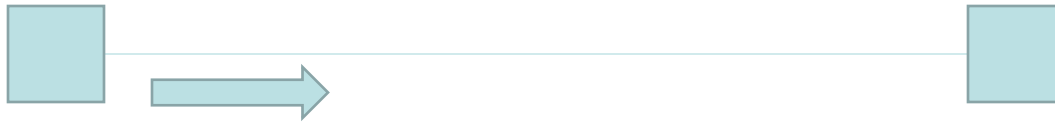
- Pacific Biosciences
- Helicos Biosciences
- NABsys
- VisiGen Biotechnologies
- Oxford Nanophore Technologies

Metody přípravy knihovny

- Fragmentace
 - Enzymatická
 - Fyzikální (sonikace, nebulizace, Hydroshear)
- Připojení adaptorů
- Amplifikace

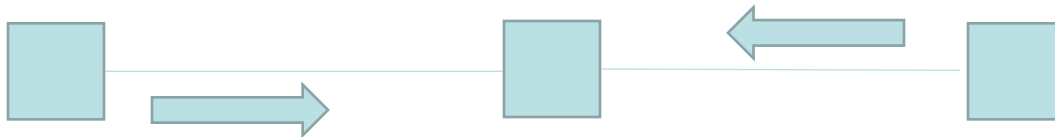
Typy uspořádání NGS sekvenování

Single Read

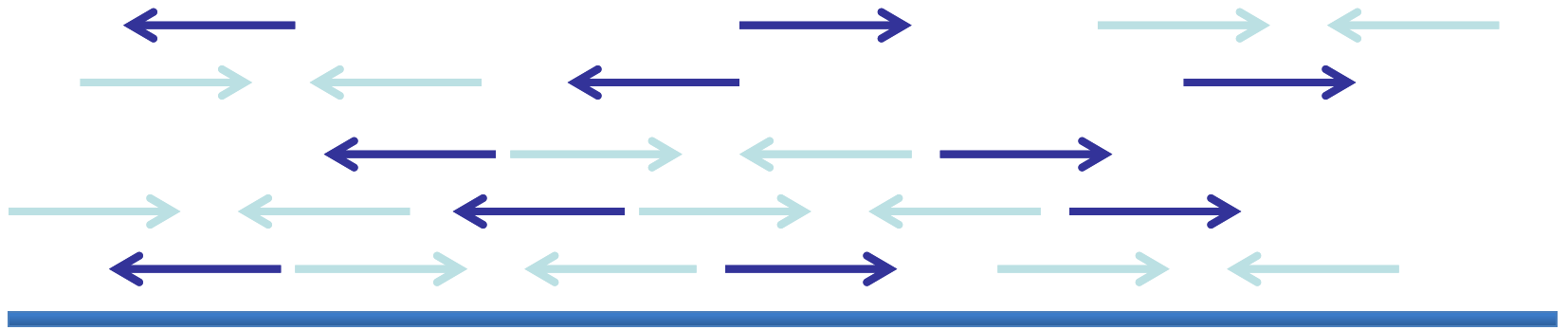
Paired-end read (PE)

Mate-pair read (MP)

výsledkem jsou miliony krátkých čtení sekvencí z náhodných částí genomu

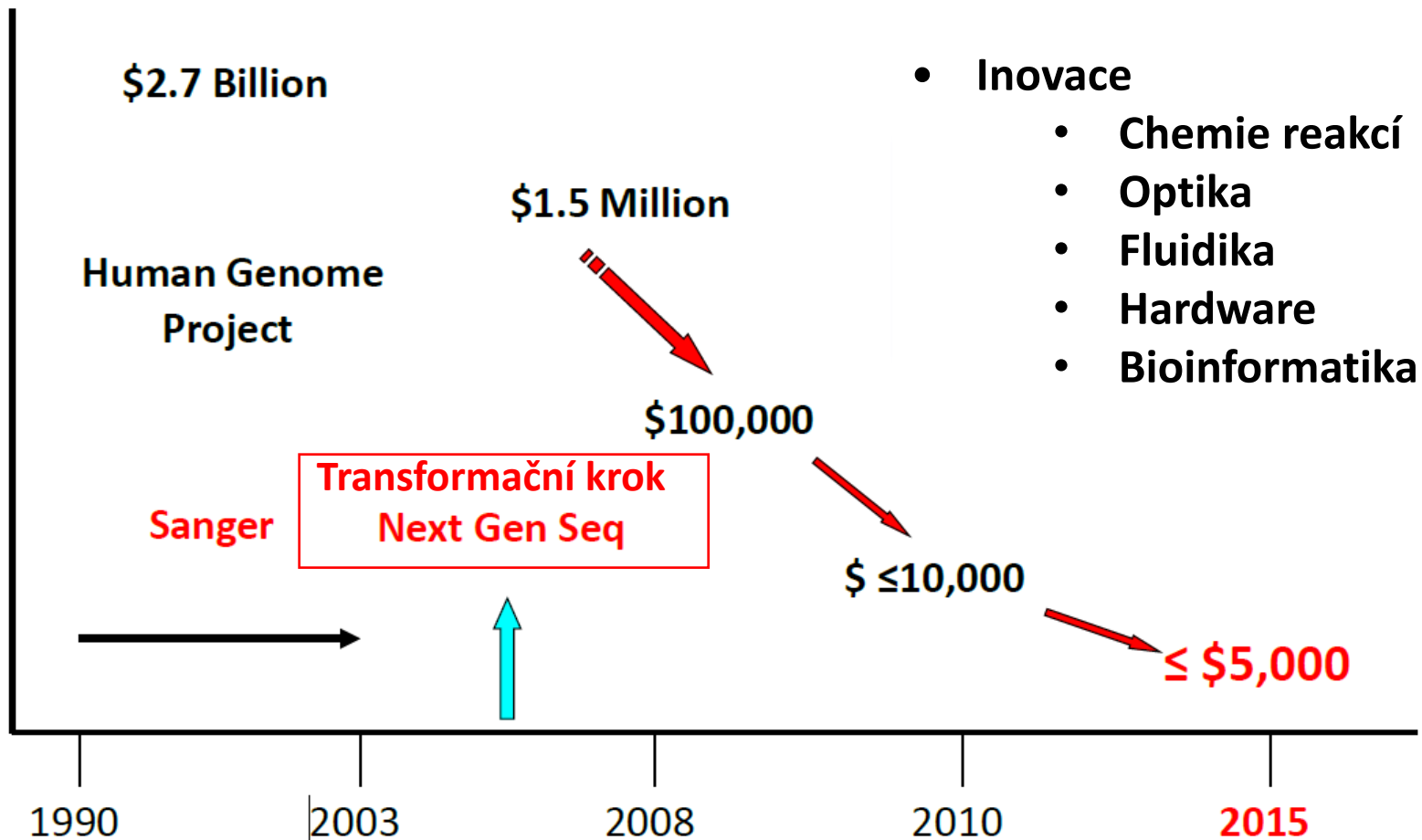
Orientace párových čtení

→ ← Paired end (PE) reads

← → Mate pair (MP) reads

Vývoj ceny sekvenování na příkladu HGP

Genetický analyzátor ABI 3100

Soustava
kapilár

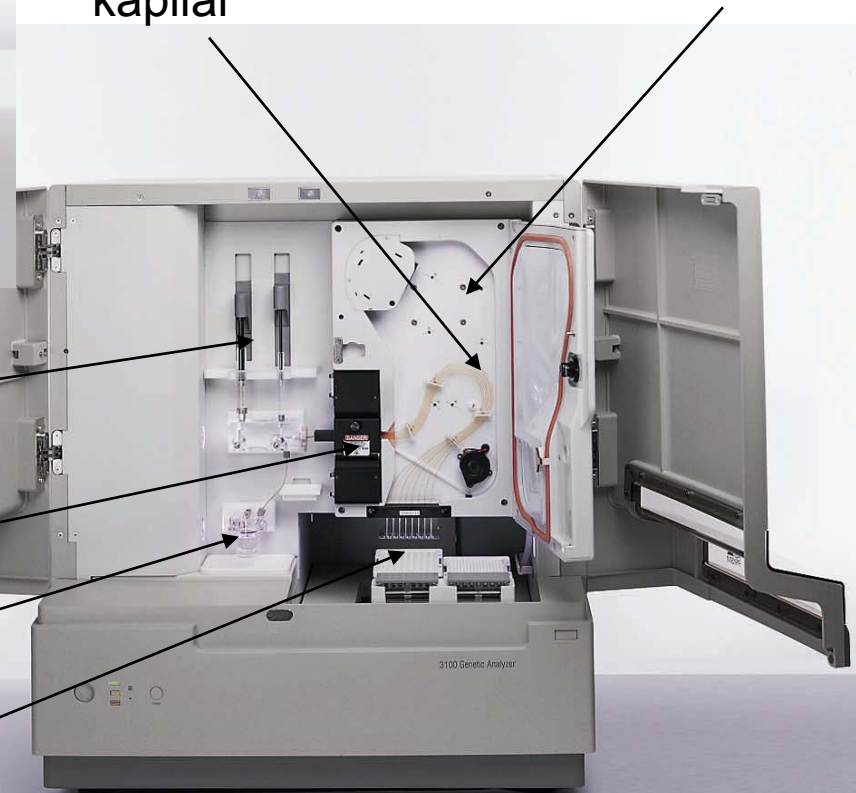
Vyhřívaná deska

Příprava gelu

Laserový detektor

Rezervoár pufru

Automatické nanášení vzorku

Sekvenátory Miseq a IonPGM

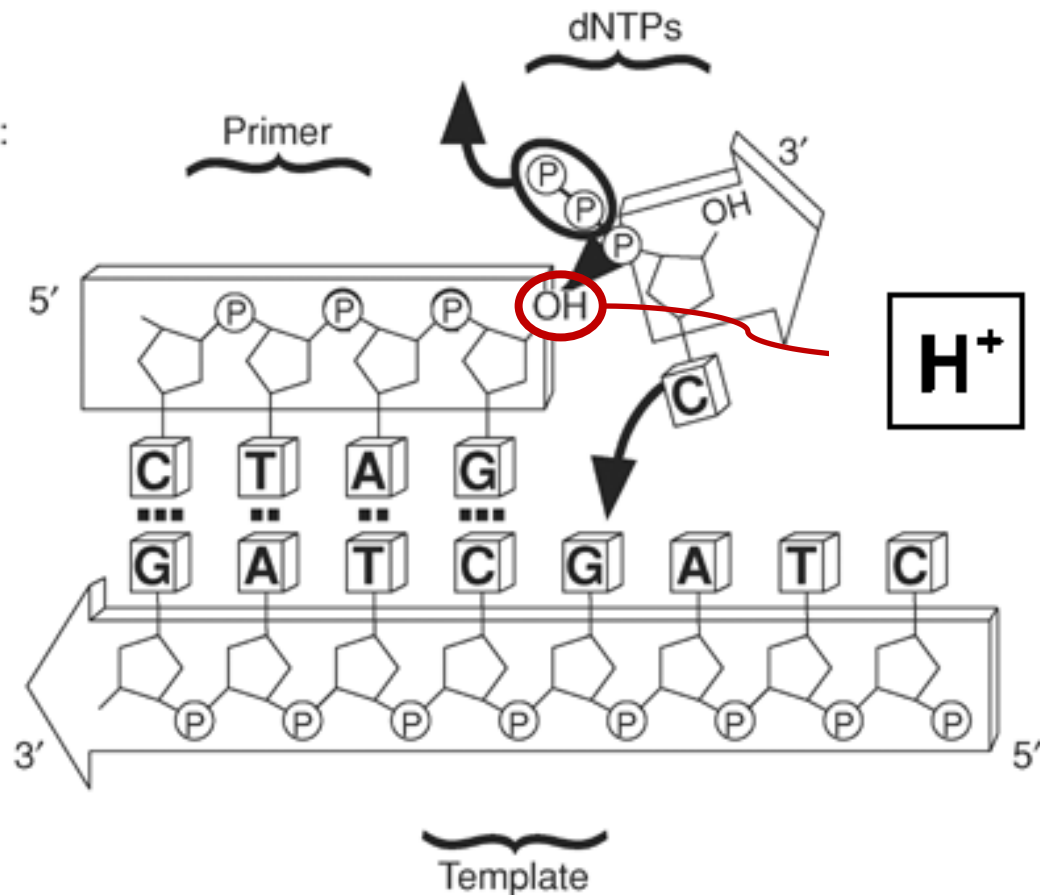
Ion Torrent polovodičové sekvenování

- prvním sekvenátor DNA, který **nepoužívá pro detekci sekvenovaných bází DNA světelný signál, který by byl uvolňovaný při enzymatických reakcích s fluorescenčními nebo chemiluminescenčními substráty.**
- Sekvenování Ion Torrent je založené na elektrochemické detekci vodíkových iontů (pH) které jsou uvolněny při replikaci sekvenovaného templátu na speciálním polovodičovém čipu.

Uvolnění vodíku v nepufřujících podmínkách

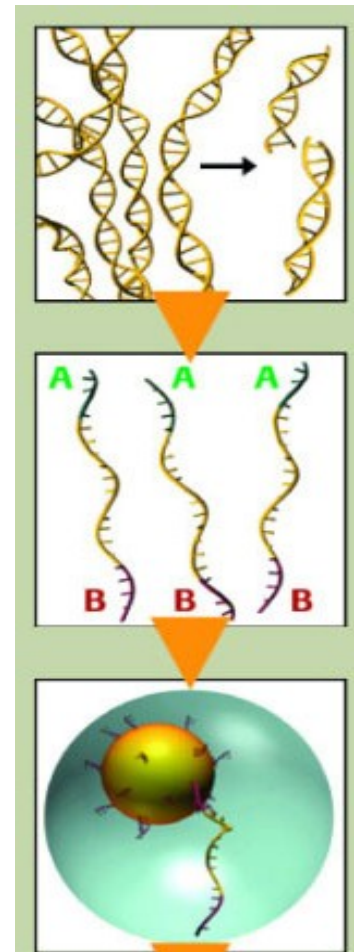

Example:

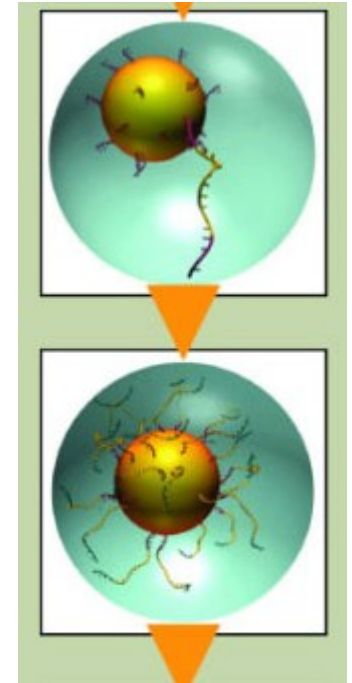
Knihovna

- Příprava jednořetězcové DNA knihovny
 - Umožňuje zpracovat různé typy vzorků
 - genomové DNA
 - produkty PCR
 - BACs
 - cDNA
 - Frakcionace dlouhých úseků na 200- až 400-bp dlouhé fragmenty
 - Vazba dvou adaptorů specifických pro 3'- a 5'- konce na každý fragment
 - Adaptor A obsahuje vazebné místo pro primer
 - Adaptor B B obsahuje 5'-biotinovou značku, která slouží k imobilizaci DNA knihovny na mikrosféry pokryté streptavidinem

Klonální amplifikace knihovny emulzní PCR

- Klonální amplifikace knihovny
 - **emulzní PCR**, amplifikační reagensie ve směsi voda-olej → mikroreaktory obsahující jedinou kuličku s unikátním fragmentem DNA z knihovny - (10^7) kopií
- Separace kuliček a výběr pouze těch, které obsahují amplifikovanou DNA (enrichment)
- Sekvenační reakce
- Analýza dat a assembly

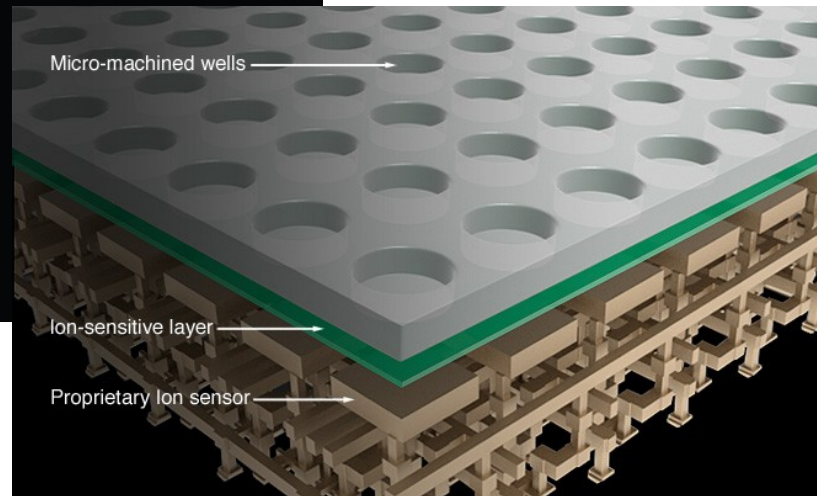
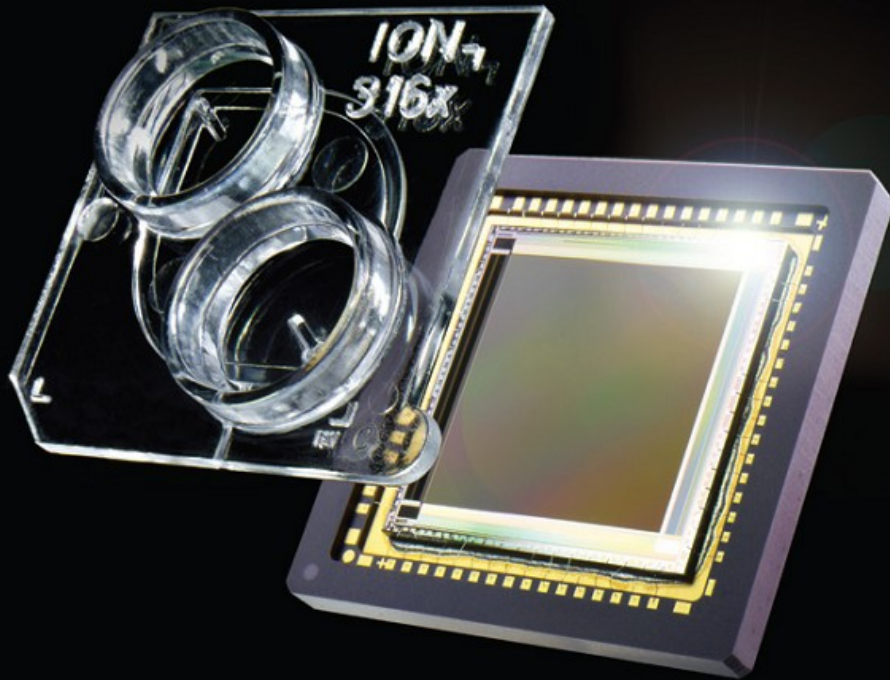
IonTorrent polovodičové sekvenování

- Na čipu se nachází milióny jednotlivých reakčních cell (reaktorů), ve kterých probíhá sekvenační analýza individuálních kopií DNA na základě kontinuálního střídání reakčních složek (jednotlivých typů nukleotidů) v mikrofluidním systému.
- DNA imobilizovaná na mikrosférách (po emulzní PCR)
- Kapacita závisí na typu použitého polovodičového chipu
 - 10 – 65 miliónů
 - 100 – 600 miliónů
 - > 1000 miliónů

Ion Torrent polovodičové sekvenování

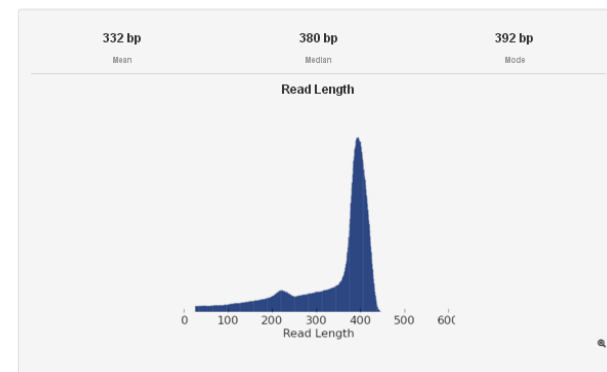
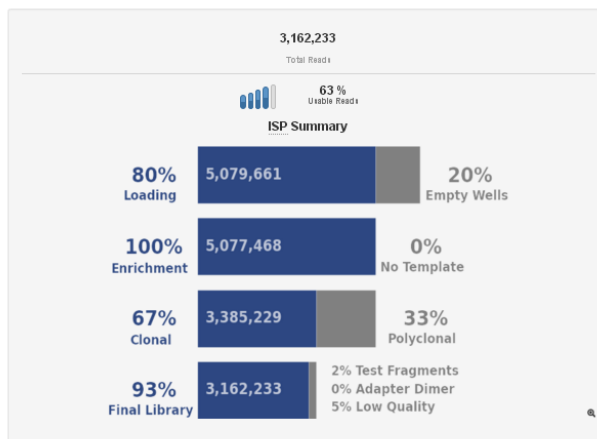
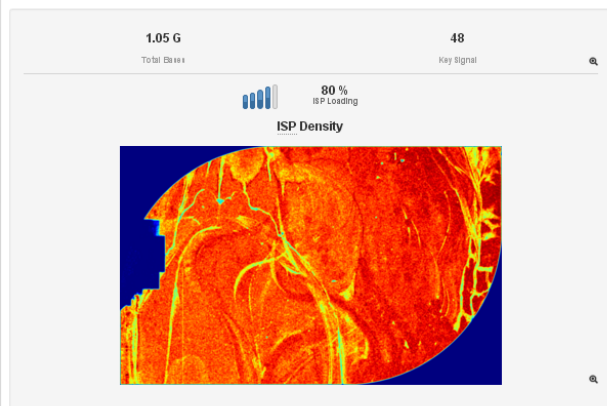
- Technologie Ion Torrentu je otevřená pro sekvenování DNA de-novo i cílené sekvenování vybraných oblastí genomu
- Minimální délka sekvenačního čtení
 - V jedno směru: 400bp
 - Obousměrné (Paired end)
 - Počet vzorků analyzovaných v jednom běhu
 - až 96 vzorků – pomocí označení tzv. barkodem
- Doba sekvenační analýzy
 - 2 - 3,5 hodiny – podle použitého čipu

IonTorrent čip

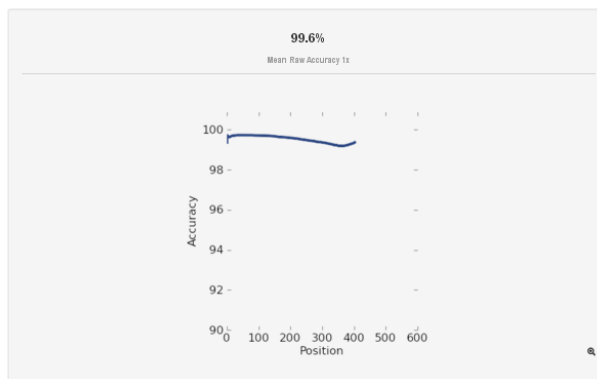
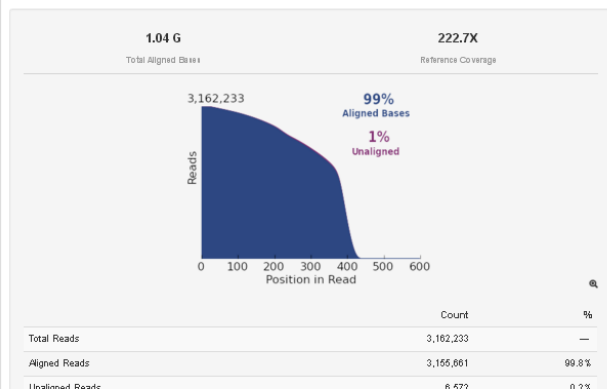

Výstup z Torrent server

Read Summary: Unaligned

Aligned to E. coli DH10B

1.03 G AQ17 Total Bases

Alignment Quality

	AQ17	AQ20	Perfect
Total Number of Bases [bp]	1.03 G	1 G	780 M
Mean Length [bp]	332	325	259
Longest Alignment [bp]	499	499	472
Mean Coverage Depth [x]	220.3	213.8	166.4

Příklad sekvenčního přiložení a assembly

The screenshot displays the GS De novo Assembler software interface. The window title is "GS De novo Assembler" and the status bar indicates "Ready for analysis". The project name is "Stafal [Genomic]" and the location is "/home/LMDM/Plocha/analyza/Stafal".

The main window is divided into several panes:

- Overview:** A table listing contigs and their lengths in bases.
- Project:** A list of contigs with their names and lengths.
- Parameters:** A section for configuring assembly parameters.
- Result files:** A section for viewing assembly results.
- Alignment results:** A section for viewing alignment results.
- Flowgrams:** A section for viewing flowgrams.

The "Project" pane shows a list of contigs:

Contig	Bases
contig00001	20 149
contig00002	18 049
contig00003	14 160
contig00004	11 926
contig00005	8 637
contig00006	7 994
contig00007	6 816
contig00008	6 697
contig00009	4 476
contig00010	3 326
contig00011	3 095
contig00012	3 014
contig00013	2 722
contig00014	2 690
contig00015	2 383
contig00016	2 329
contig00017	2 191
contig00018	2 036
contig00019	1 499
contig00020	1 352
contig00021	1 166
contig00022	1 050
contig00023	1 016
contig00024	948
contig00025	770

The "Alignment results" pane shows a detailed view of a contig (contig00001) with a length of 20 149 bp. It displays the DNA sequence and the alignment of reads. The sequence is shown in a grid format with columns for "Base", "left", "selected", and "right". The "selected" column shows the alignment of the read to the contig. The "right" column shows the alignment of the read to the contig. The "left" column shows the alignment of the read to the contig. The "right" column shows the alignment of the read to the contig.

The "Flowgrams" pane shows a detailed view of a contig (contig00001) with a length of 20 149 bp. It displays the DNA sequence and the alignment of reads. The sequence is shown in a grid format with columns for "Base", "left", "selected", and "right". The "selected" column shows the alignment of the read to the contig. The "right" column shows the alignment of the read to the contig. The "left" column shows the alignment of the read to the contig. The "right" column shows the alignment of the read to the contig.

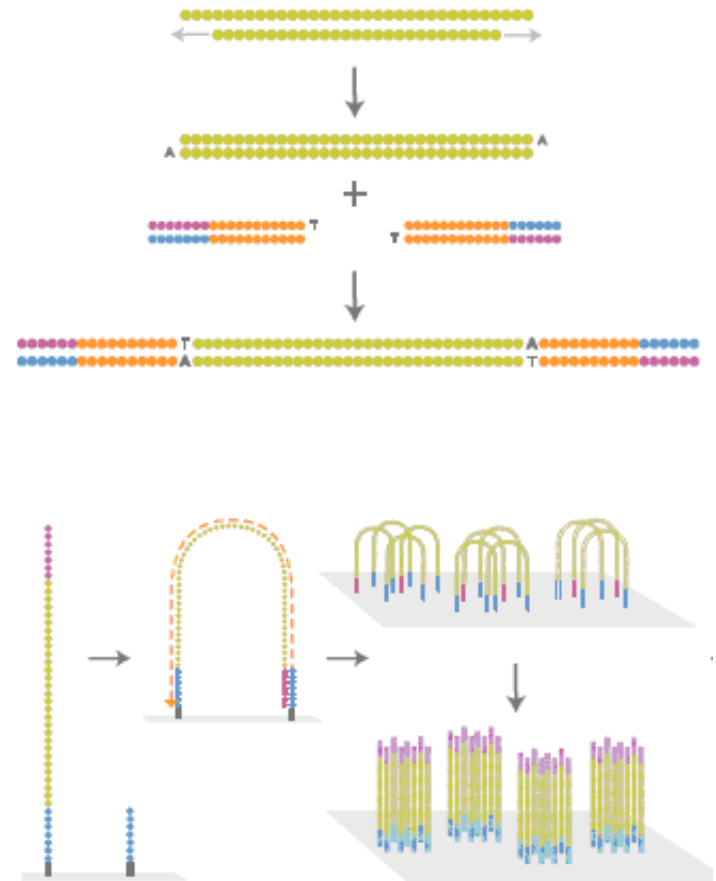
The "Info" pane shows the project name and location: "Stafal: Opened Assembler project: /home/LMDM/Plocha/analyza/Stafal".

Technologie firmy Illumina

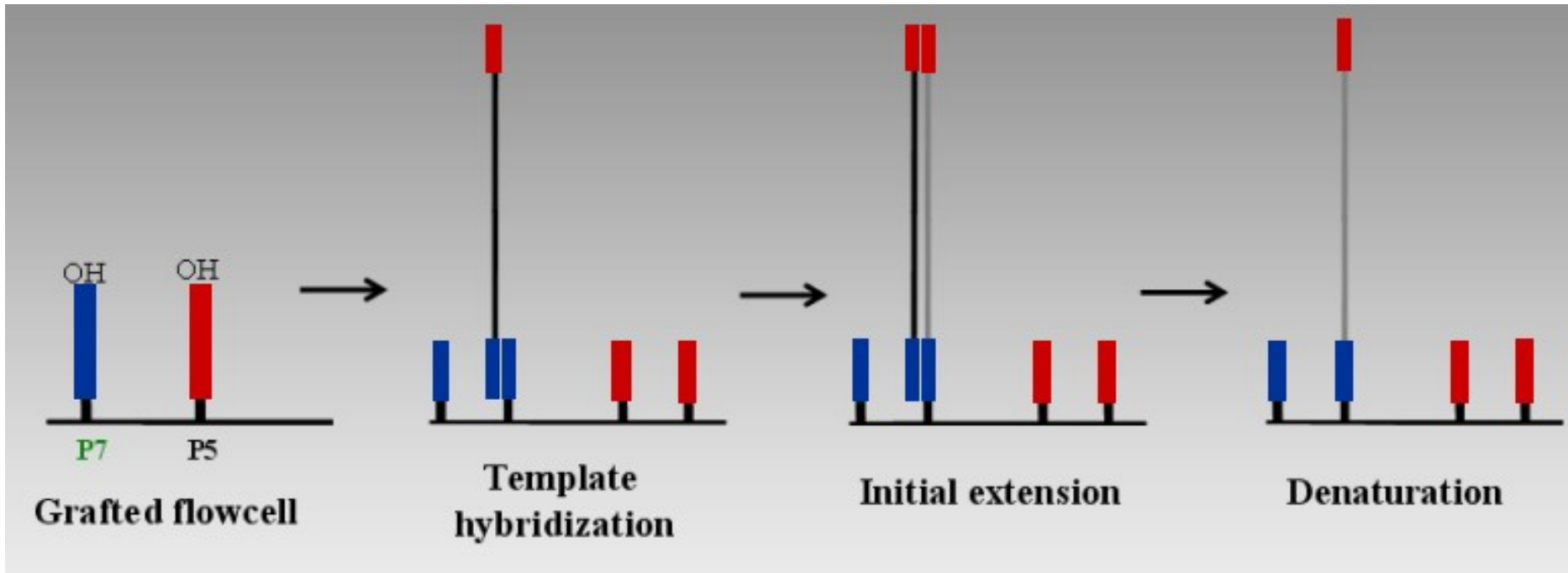
- Uvedena na trh 2006
- Prošla řadou inovací, zejména délky čtení
- Masivní paralelní sekvenování milionů fragmentů DNA („polony“ sequencing)
- Sekvenacování syntézou na čipu (flow cell), které využívá strategii reverzibilních terminátorů
- Nevyžaduje klonování ani přípravu knihovny na mikrosférách
- Dosahuje 99,9 % přesnosti

Příprava knihovny – polony PCR

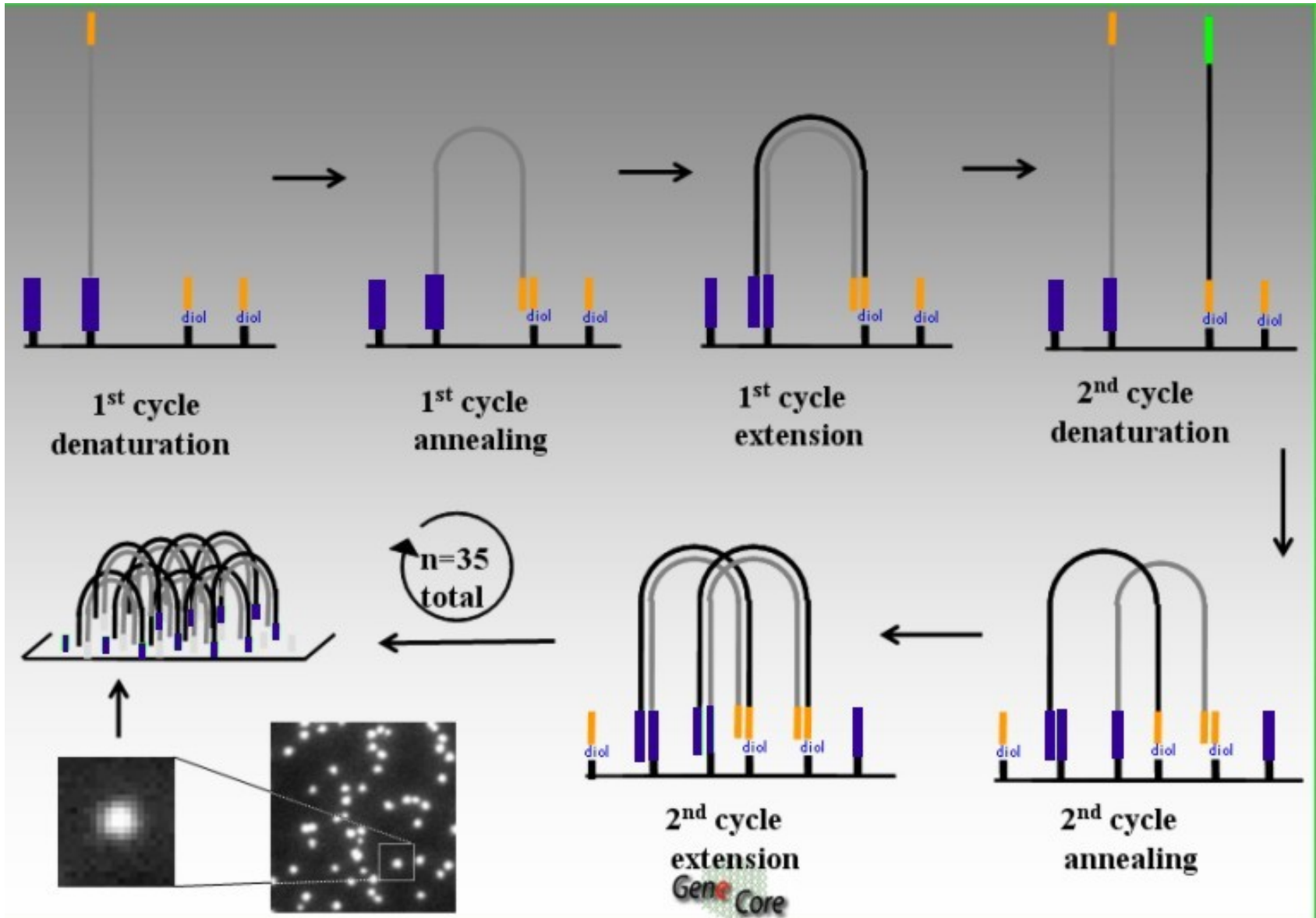
- Náhodná fragmentace DNA na krátké úseky 200 – 500 bp
- Zatupení konců a vytvoření 1 nt A-přesahu na 3'-konci (T4 DNA polymeráza, Klenow a polynukleotid-kináza T4)
- Navázání adaptorů umožňujících kovalentní vazbu na opticky transparentní povrch pro sekvenování
- Každý fragment je na povrchu uchycen pouze jedním koncem, po přidání enzymů pro amplifikaci dochází k ohnutí fragmentu do „mostu“.
- Výsledkem amplifikace jsou dva řetězce, každý s jedním volným a jedním pevným koncem
- Po denaturaci jsou fragmenty narovnány a uspořádány do shluků, ve kterých je dosažena značná hustota, až 1000 kopií fragmentu na μm^2 povrchu
- Na celém povrchu je dosaženo hustoty deseti milionů shluků na cm^2

Bridge amplification: initiation

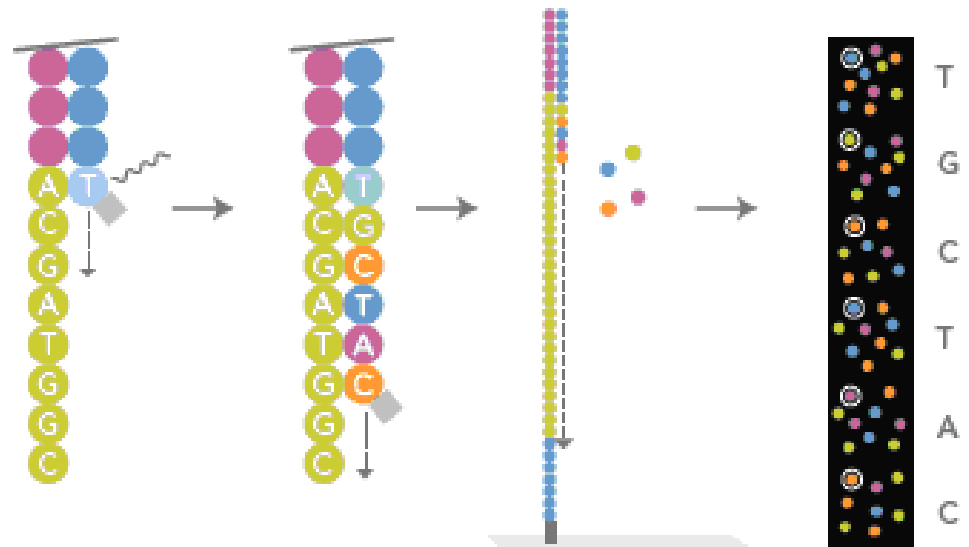

On the surface: complementary oligos

Illumina

- **Průběh sekvenační reakce**
- Přidání primerů ve směsi s DNA polymerázou a fluorescenčně značenými dNTP
- Nukleotidy jsou na 3'-konci modifikovány tak, že umožňují **reverzibilní ukončení** prodlužujícího se řetězce DNA
- Je tak zajištěno, že se řetězec v každém cyklu prodlouží právě o jednu bázi.
- Po zachycení obrazu připojené báze následuje odblokování 3'-konce

Illumina

- Délka čtených úseků:
 - HiSeq : 100 nt or 150 nt
 - MiSeq : 250 nt
- Mnohonásobné pokrytí sekvence (30 x – 100 x)
- Možnost mnohonásobného sekvenování
 - Povrch sklíčka rozdělen do částí
 - Vzorky označeny pomocí **dvanácti** různých oligonukleotidů
 - Současně lze analyzovat až 96 různých vzorků.
- Produkuje desítky až stovky Gb za 1 běh (2 - 8 dnů)
- Aplikace
 - Resekvenování
 - Sekvenování RNA
 - Stanovení metylací

MiSeq

Sekvenování třetí generace

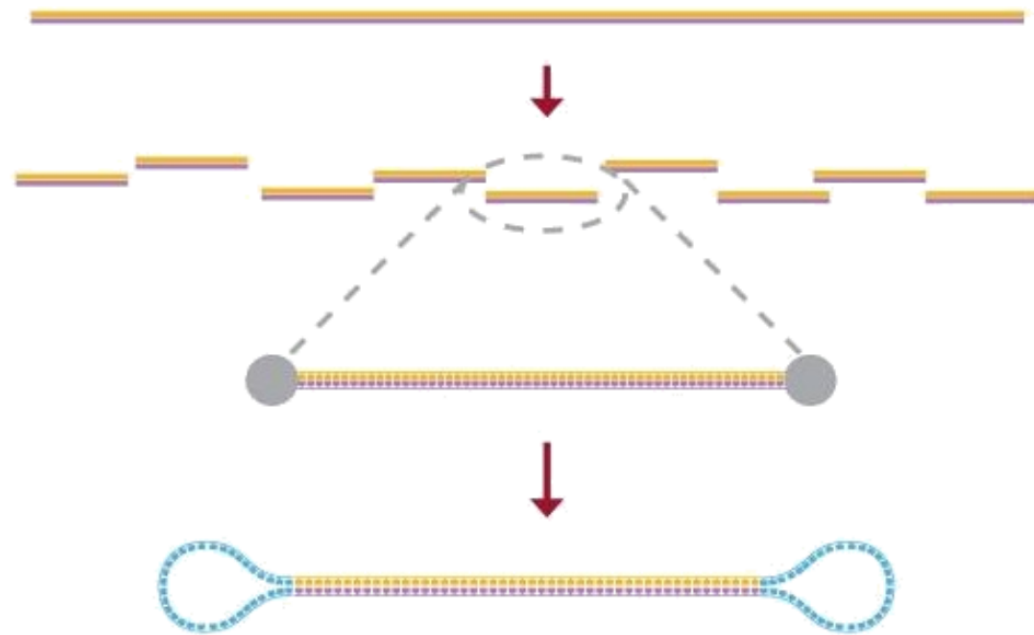
- Analýza jedné molekuly
- Potřeba malého množství vzorku
- Bez rizika kontaminace
- Přesné čtení homopolymerních úseků
- Analýza jakékoli NK (DNA/RNA)
- Analýza poškozených NK (archaické, muzejní, forenzní)
- Analýza DNA z nekultivovatelných organismů
- Absolutní kvantifikace

PacBio

- **Kružnicové kontinuální sekvenování**
- SMRT (Single Molecule Real-Time) sequencing - templát obsahuje **dvouřetězcovou oblast** (inzert) na obou koncích **uzavřenou jednořetězcovými vlásenkovými smyčkami**
- Vlášenkové smyčky představují jednořetězcovou oblast, na kterou se může vázat sekvenační primer.
- Polymeráza prodlužuje primer z jedné vlásenkové struktury využívá jedno vlákno DNA jako templát a druhé vytěsňuje
- Když se polymeráza dostane zpět k 5'konci primeru, začne vytlačovat již nasyntetizovaný řetězec a pokračuje v syntéze DNA
- Výsledná sekvence je odvozená z obou vláken

Příprava knihovny pro PacBio

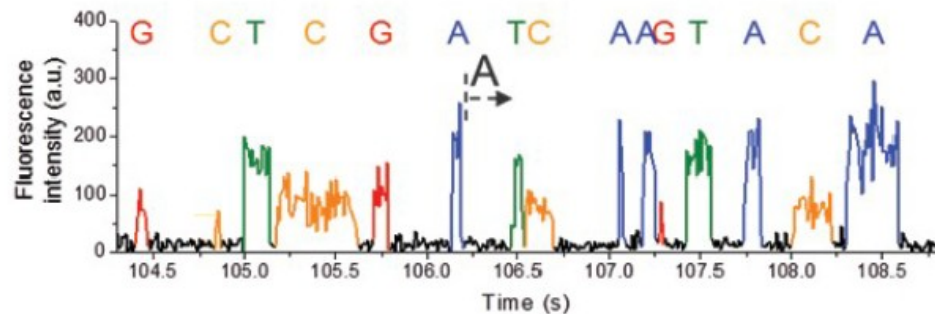
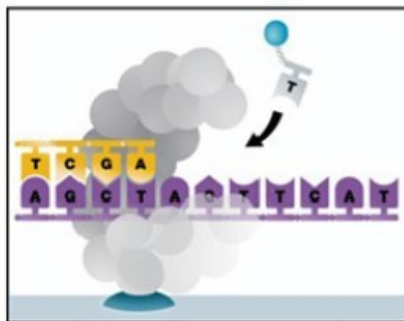
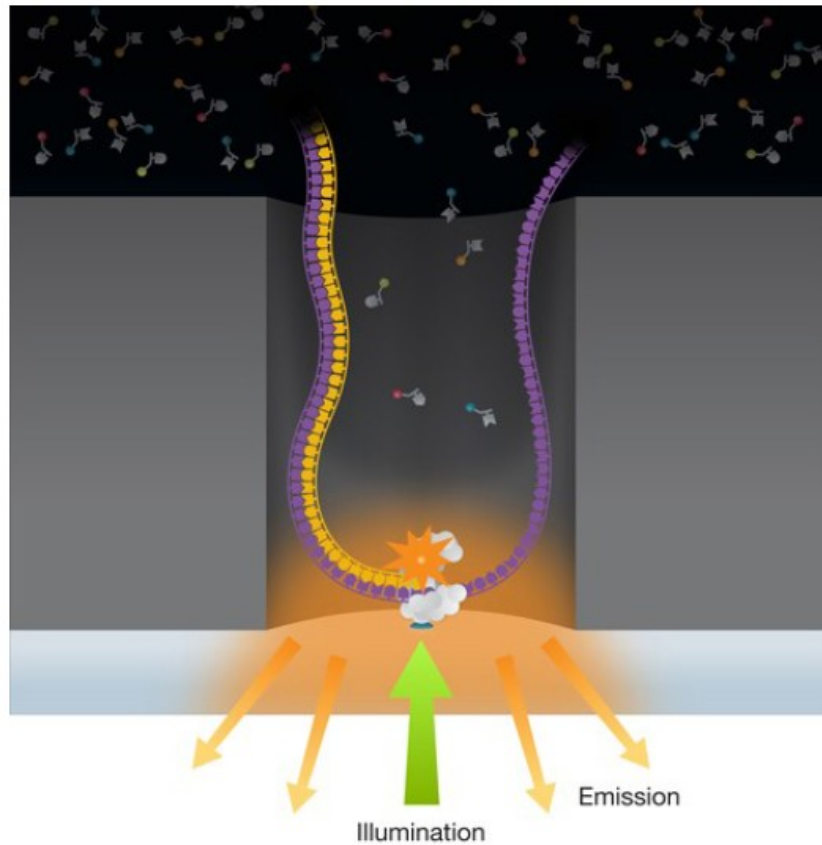
Template Preparation

SMRTbell™ Template preparation can be used to create libraries of various insert sizes from 250 bp to 20,000 bp depending on the needs of the application.

Sekvenování třetí generace – PacBio RS

Pacific Biosciences

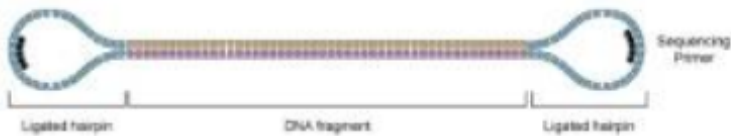
PacBio

High-throughput sequencing

Library preparation

SMRTBell 'template'

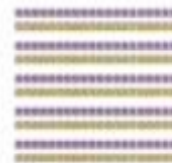
Standard 'Sequencing'

Single pass

&

Circular 'Consensus' Sequencing'

Continued generations of reads

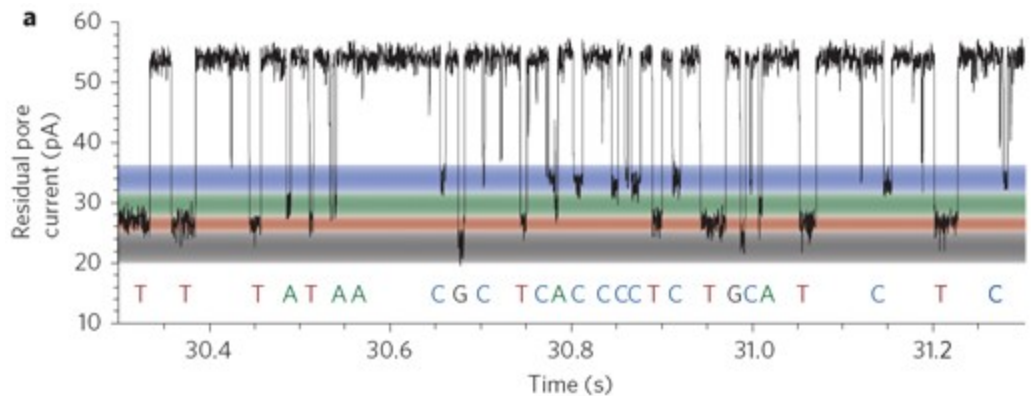
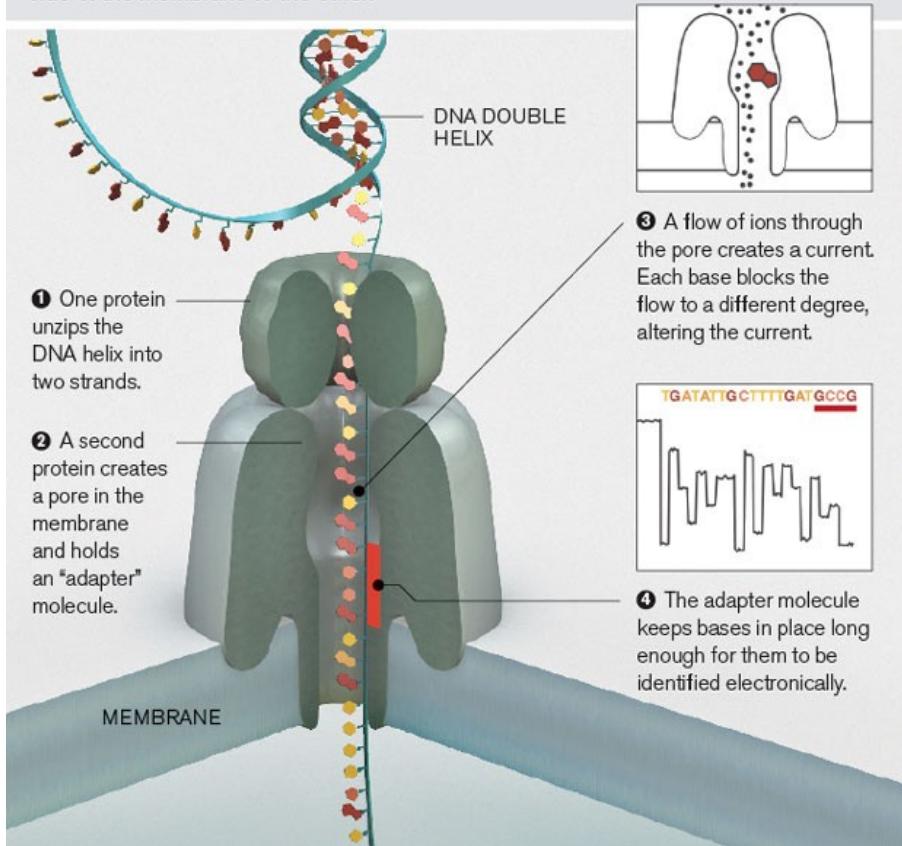
Multiple passes

&

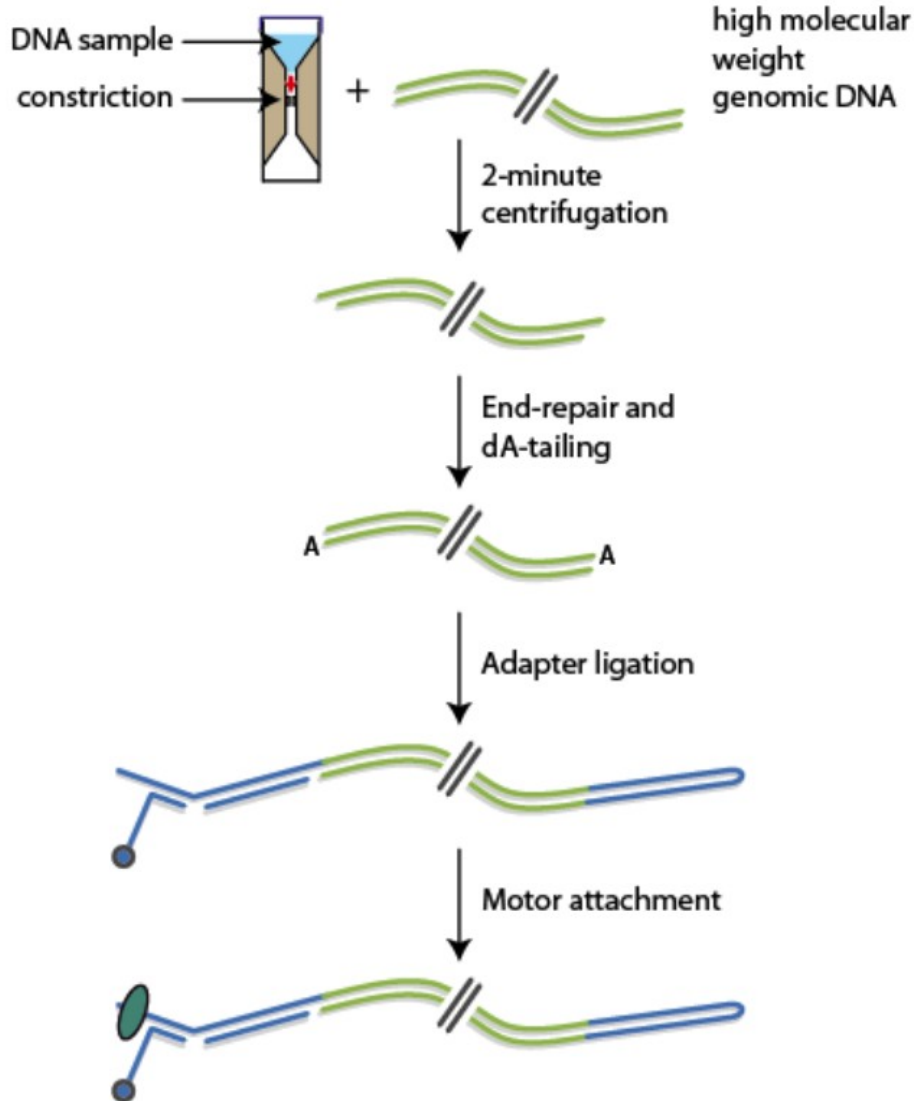
NanoPore (1995)

- **Využívá měření elektrického potenciálu přes membránu**
- Elektricky odolná polymerní membrána (synetická lipidová dvouvrstva) s transmembránovým porózním proteinem
- Modifikovaný α hemolysin (α HL) nebo porin A (MspA) *Mycobacterium smegmatis*
- Nanopore je ponořený ve vodivém roztoku
- Průchod bází na sekvenovaném řetězci přerušuje proud, který je **specifický podle procházející báze**

DNA can be sequenced by threading it through a microscopic pore in a membrane. Bases are identified by the way they affect ions flowing through the pore from one side of the membrane to the other.

G-tube sense/antisense

Příprava knihovny MinION

the MinION device

the MinION device